

EUROJURIS INFORMERER

Nr. 2/2019 - 25. årgang

Arv og skifte

Eurojuris Norge AS er en sammenslutning av 17 selvstendige advokatfirmaer spredt over hele landet. Våre advokater bistår næringslivet, organisasjoner, det offentlige og privatpersoner med alle typer juridiske tjenester. Advokatfirmaene i Eurojuris Norge har en sterk lokal forankring og god lokalkunnskap, og de er ledende firmaer innen sine regioner. Eurojuris Norge er dessuten tilsluttet Eurojuris International, Europas ledende uavhengige nettverk av advokatfirmaer.

Ved utgivelsene av Eurojuris Informerer ønsker vi å dele vår kunnskap om relevante og praktiske temaer på ulike rettsområder. Denne gangen inneholder heftet artikler om arv og skifte.

Å ta stilling til hva som skal skje med de verdier du eier og disponerer, etter at du har gått bort, er for mange svært vanskelig. Når og hvordan skal det planlegges? Hva er riktig og rettferdig? Hvem vil best forvalte verdiene? Vurderingene preges lett av følelser som følge av relasjoner og forventninger. Dessverre ser vi ofte at sakene skaper konflikter og sår.

Det kan også være et valg å ikke ta stilling. Da løses dette av lovgivningen på området. Det er nå vedtatt en ny arvelov. Formålet har vært å gjøre loven mer moderne og brukervennlig, og tilpasset dagens familiemønstre og oppfatninger av hva som er en rettferdig fordeling av arv. Men vurderingene kan fremdeles være komplekse, og de krever innsikt, modning og forståelse.

I dette heftet viser vi frem kompetansen til noen av de dyktige advokatene tilknyttet vårt nettverk. I Eurojuris Norge har vi mange advokater med særskilt høy kompetanse som rådgivere innen arv og skifte. De rådgir og bistår ulike parter i mangfoldet av sakstyper og problemstillinger. Gjennom deres arbeid høstes erfaringer som deles i nettverket, og som benyttes til ytterligere å øke kvaliteten på våre tjenester.

Vi håper tekstene skaper forståelse og kommer til nytte. Ved spørsmål til artiklene eller annet kan advokatene i Eurojuris Norge selvsagt kontaktes for mer informasjon.

God lesing og god sommer!

Bjarte Røyrvik
Styreleder i Eurojuris Norge AS

Besøk vår hjemmeside
www.eurojuris.no

Utgivelsesdato: Juni 2019

	Side
Slik blir den nye arveloven <i>Senioradvokat Brede Gundersen</i>	4
Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner <i>Advokatfullmektig Karina Johnsen</i>	10
Retten til arv og uskifte for samboere <i>Advokatene Lina Therese Remlo og Charlotte Bartholsen Greger</i>	16
Adgangen til å gi gaver fra uskiftet bo <i>Advokat Sigrid Hovland Ytterstad</i>	21
Arvepakter <i>Advokatfullmektig Helle Cecilie Lineikro</i>	28
Eurojuris Nord	35

Slik blir den nye arveloven

Av senioradvokat Brede Gundersen

bg@halvorsenco.no

Advokat Brede Gundersen har jobbet i Advokatfirmaet Halvorsen & Co siden han var ferdigutdannet fra Universitetet i Oslo høsten 2007. Gundersen har betydelig erfaring og kompetanse innen arve- og familierett og leder firmaets avdeling innen dette rettsområdet. Han er også medlem av Advokatforeningens lovutvalg for Familie, Arv og Skifte.

Den gamle skifteloven fra 1930 og arveloven fra 1972 har nå snart gjort sitt. 9. mai 2019 ble ny lov om arv og dødsboskifte vedtatt av Stortinget. Vi får nå en ny lov som samler saksbehandlingsreglene for booppgjør og de materielle arvelovsreglene i en felles lov. Reglene for offentlig skifte av felleseie gis i nytt kapittel 18 i ekteskapsloven.

Etter å ha fått sitt mandat for revidering av arveloven i 2011, la arvelovsutvalget i 2014 frem sin innstilling (NOU 2014:1). Her det ble foreslått store endringer i arveloven. Arvelovsutvalgets innstilling har siden den gang vært heftig debattert i juridiske kretser og medier, og det har vært knyttet stor spenning til hvordan den endelige loven ville bli. Størst forventninger var knyttet til om det ble gjort endringer i barnas pliktdelsarv, og om regjeringen og Stortinget ville følge opp arvelovsutvalgets foreslåtte likestilling av samboere og ektefeller.

Når den nye arveloven nå er vedtatt, kan man oppsummere og si at reglene stort sett er status quo, men kommer i ny drakt. Det er ikke mange endringer i de materielle rettsreglene – de mest kontroversielle endringene som var foreslått, er enten ikke fulgt opp eller betydelig justert. Konklusjonen er at barn fortsatt trumfer ektefellen. Pliktdelsarven til barna vil fortsatt gjøre det utfordrende for ektefeller eller samboere med særkullsbarn å sikre hverandre ved død.

Hvordan vil de nye reglene påvirke deg?

1. SLEKTENS ARVERETT

Den nye arveloven viderefører i hovedsak dagens regler. Det er fremdeles de samme tre kjente arvegangsklassene, og arven fordeles i linjer.

En liten justering finnes i den nye lovens § 5, tredje ledd, som erstatter arveloven av 1972 § 2, tredje ledd. Den nye arveloven øker alderen fra 18 til 25 år i følgende regel: Dersom arvelater dør før fylte 25 år og den ene forelder er død, går halvparten av formuen til besteforeldrene på den døde foreldres side, dersom foreldrene ikke var gift eller samboende med hverandre når den første døde.

2. BARNAS ARVERETT – PLIKTDELSARV

2.1 Endring i beløpsbegrensningen

Etter gjeldende arvelov har barn krav på to tredjedeler av det foreldrene etterlater seg, som såkalt «pliktdelsarv». Denne regelen videreføres, men med noen justeringer når det gjelder beløp.

I dag kan pliktdelen begrenses i sum til én million kroner. Sumbegrensningen vil etter den nye loven være dynamisk og reguleres etter folketrygdlovens grunnbeløp (G). På den måten vil beløpet reguleres årlig. Etter å ha gått veien fra 40 G (arvelovsutvalget) til 25 G (regjeringens stortingsproposisjon), havnet lovens bestemmelse til

slutt på 15 G. I skrivende stund utgjør dette kr 1 453 245. Dersom beløpet hadde blitt justert i henhold til inflasjon, ville beløpet på én million kroner i 1985 vært på drøyt kr 2 400 000 i dag. Når det tas hensyn til reduksjonen i pengeverdien, er beløpsbegrensningen derfor i realiteten mindre i dag enn det den var i 1985.

For bo med mindre formue og få barn, får lovendringen ingen betydning, da disse boene vil følge brøksfordelingen og ikke beløpsbegrensningen. For barn etter arvelater med litt større

formuer, sikres hvert barn en høyere andel arv enn etter dagens regler.

2.2 Overgangsregel

Dersom testator i dag har laget et testament som begrenser barnas arverett til kr 1 000 000, er det viktig å merke seg at lovgiver har bestemt at det skal gjelde en overgangsregel på ett år etter lovens ikrafttredelse. I denne perioden vil gamle testamenter fortsatt være gyldige med dagens beløpsbegrensning. Etter dette tidspunktet vil de nye beløpsbegrensningene gjelde.

Konklusjonen er at barn fortsatt trumfer ektefellen. Pliktdelsarven til barna vil fortsatt gjøre det utfordrende for ektefeller eller samboere med særkullsbarn å sikre hverandre ved død.

2.3 Gjenstandsmessig pliktdelsvern fjernes

En annen viktig endring er at det gjenstandsmessige pliktdelsvernet blir borte. Etter den nye loven kan arvelateren ved testament gi en livsarving rett til å få arven utdelt som en bestemt eiendel. Det gjelder også om eiendelen er verdt mer enn arvingens del av arven, forutsatt at arvingen betaler det overskytende til boet. En slik mulighet hadde man ikke i 1972-loven, og endringen vil medføre at arvelater nå står friere til å fordele sine gjenstander til livsarvingene i et testament.

2.4 Ingen beløpsbegrensning for barnebarn

En noe mindre viktig endring er at det i den nye loven ikke er egne regler om beløpsbegrensning for barnebarn, da beløpsbegrensningen gjelder per barns linje uavhengig av om det er barn eller barnebarn.

3. EKTEFELLENS ARVERETT – STORT SETT SOM FØR

Ektefellens arverett forblir uendret i den nye arveloven.

Ektefellen vil fortsatt ha krav på 1/4, eller minimum 4 G, når arvelater etterlater seg livsarvinger

(barn, barnebarn, oldebarn osv.). Når avdøde etterlater seg arvinger i andre arvegangsklasse (dvs. foreldre), vil ektefellen ha krav på halve formuen eller minimum 6 G. Dersom arvelaters nærmeste arving befinner seg i tredje arvegangsklasse (dvs. besteforeldre), vil ektefellen arve alt.

En liten korrigerer finner man i den nye arvelovens § 8, andre ledd. Dersom ektefellen blir enearving fordi boet er under 4 G, har livsarvingene i den nye arveloven fått enkelte rettigheter. Livsarvingene er gitt rett til å få formuesfullmakt, rett til å kreve proklama, rett til å overta enkelte eiendeler og rett til å kreve verdsettelse etter skiftetakst.

4. SAMBOERS ARVERETT – UENDRET

Arvelovsutvalget foreslo å likestille visse samboere med ektefeller arverettslig. Dette forslaget blir ikke videreført i den nye loven. Samboeres arverett forblir uendret.

Det er fortsatt kun samboere som har, venter eller har hatt felles barn, som har en begrenset lovfestet arverett på 4 G. Alle øvrige samboere **må** skrive testament dersom de ønsker å gjøre hverandre til arvinger.

5. USKIFTET BO

Den nye loven viderefører i det vesentlige dagens ordning for uskiftet bo, med enkelte små justeringer:

Den nye loven opphever det absolutte forbudet mot å gi bort fast eiendom som finnes i dagens arvelov § 19. Etter de nye reglene gjøres det ikke skille mellom fast eiendom og andre gaver:

Arvelovens § 19 er antagelig en av de bestemmelsene som har gitt flest rettsprosesser. Om lovendringen vil medføre færre rettsprosesser gjenstår å se, da det fortsatt vil være rom for uenighet om gaven som gis er i misforhold til boets størrelse. Lovendringen gjør det derimot mulig for den gjenlevende i uskiftet bo å foreta fordelinger av uskifteboets formue som man ikke kunne gjøre før. Det vil for eksempel være mulig å gi sin fritidseiendom til ett av to barn, så lenge det andre barnet får tilsvarende annen verdi.

En annen viktig endring i den nye loven er at uskiftearvingene er gitt en lovhjemmel til bevisikring utenfor rettssak i § 25, dersom det er grunn til å tro at den lengstlevende ektefellen har rådet over uskifteformuen i strid med de begrensningene som uskiftereguleringene setter.

6. TESTAMENT

De fleste regler og prinsipper fra den gamle loven videreføres, med unntak av noen små justeringer:

Arvelovsutvalgets forslag om notartestamenter blir ikke videreført.

Etter dagens regler er det krav om at et testament må bevitnes av to vitner, og vitnene må være til stede samtidig. Ved den nye lovens ikrafttreden bortfaller kravet om at vitnene er til stede samtidig. Det er tilstrekkelig at testator vedkjenner seg testamentet overfor vitnene hver for seg.

Tilbakekall ved delvis overstryking/ødeleggelse bortfaller.

Etter den nye loven tillates kun slikt tilbakekall for hele dokumentet.

For gjensidige testamenter videreføres prinsippet i arveloven § 58 om at lengstlevende ektefelle ikke kan endre testamentet til ugunst for første-avdøde ektefelles arvinger.

Etter den nye loven gjelder imidlertid et unntak, jf. ny lov § 61, andre ledd b:

Den nye loven opphever det absolutte forbudet mot å gi bort fast eiendom som finnes i dagens arvelov § 19.

«Hvis den lengstlevende uten testamentet ville ha arvet alt etter den førstavede etter reglene i § 9 annet ledd, kan den lengstlevende endre testamentet hvis ikke noe annet klart fremgår av testamentet.»

Dagens ordning med registrering og oppbevaring av testamenter hos tingretten videreføres.

Nytt i den nye loven er at den som uten testamentet ville hatt rett til arv etter loven, kan kreve innsyn i testamentet hos tingretten ved testators død.

7. SKIFTEDELEN

Stort sett alle kjente prinsipper i den gamle skifteloven videreføres i lovens tredje del. Loven er gjennomgående gjort mer systematisk og med et mer tilgjengelig språk. Ord som «legatar» og «loddeier» erstattes av fellesbegrepet «arving». «Utlodning» erstattes av «booppgjør» og «boslodd» brukes ikke i lovforslaget.

8. ANDRE SMÅ ENDRINGER

Arvelater er gitt muligheten til å gjøre livsarvinger arveløse på grunn av straffbare handlinger mot arvelater eller slektninger i rett opp- eller nedstigende linje, dersom lovbruddet har en strafferamme på ett år eller mer.

Skillet mellom avkall på fremtidig arv og avslag på falt arv oppheves, og det gis en samlet regulering i forslaget § 74.

Den nye loven har også fått inntatt en egen definisjon av dødsdisposisjoner i ny lov § 40. Definisjonen er i tråd med gjeldende rett.

9. OVERGANGSREGLER

Den nye loven skal som hovedregel gjelde for dødsfall som finner sted etter lovens ikrafttredelse. Det er ennå ikke avklart når loven vil tre i kraft. Domstolene har varslet at de trenger tid (ca. ett år) for å implementere de nye reglene. Ikrafttredelse forventes således først våren 2020, men antagelig ikke før 1. januar 2021.

For reglene om uskifte vil tidspunktet for lengstlevendes død eller når det kreves skifte av uskifteboet være avgjørende. Hva gjelder nye regler om råderett over uskifteformuen, er det disposisjonstidspunktet som er avgjørende for om det er ny eller gammel lov som vil gjelde.

Gyldigheten av en testamentarisk disposisjon skal avgjøres etter loven på tidspunktet da testamentet ble opprettet, tilbakekalt eller endret. Når det gjelder pliktdelsreglene, gjelder likevel ny lov når arvelater dør senere enn ett år etter lovens ikrafttredelse, dvs. at det er dødsfallstidspunktet som får betydning. Overgangsreglene sikrer arvelatere en viss tid til å tilpasse opprettede testamenter til den nye lovens pliktdelsregler.

For reglene om uskifte vil tidspunktet for lengstlevendes død eller når det kreves skifte av uskifteboet være avgjørende.

Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner

Av advokatfullmektig Karina Johnsen
kjohnsen@eurojuris.no

Karina Johnsen er advokatfullmektig i Svensson Nøkleby Advokatfirma ANS i Drammen. Hun arbeider hovedsakelig med familie- og arverett, og hun har bistått ved skifte av flere private og offentlige dødsbo.

1. INNLEDNING

Utgangspunktet i norsk rett er at alle kan råde fritt over egne midler i levende live. Enhver kan bestemme hvilke gaver de vil gi, og gavens omfang. En slik overføring av formue kalles en livsdisposisjon og har realitet for giveren mens hun eller han lever.

Andre disposisjoner er ment å få realitet først etter givers død. Dette kalles for dødsdisposisjon, og må følge av testament for å være gyldig.

Livsdisposisjoner vil aldri stride med arvelovens regler. I levende live kan dermed foreldre fritt gi bort hele sin formue til eksempelvis en av flere livsarvinger. Av og til kan imidlertid gaver som gis mens giver er i live, anses som en dødsdisposisjon. Konsekvensen er at arvelovens regler gjelder, og gaven må tilbakeføres til giver, alternativt til givers dødsbo.

Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner kan imidlertid være vanskelig å trekke, og det er mye rettspraksis på området. I denne artikkelen vil jeg gi en kort innføring i de mest sentrale vurderingsmomentene for denne grensen.

2. DET RETTSLIGE UTGANGSPUNKTET

Etter gjeldende rett er det arveloven som regulerer testasjonskompetansen, altså hva som skal skje med arvelaters eiendeler *når vedkommende dør*. Arveloven §§ 35 og 53 bestemmer at gaver som skal oppfylles etter givers død eller på dødsleiet, må følge av testament.

Disposisjoner som gjennomføres på dødsleiet, vil alltid være en dødsdisposisjon og må følge av testament for å være gyldig. For at giver skal anses å ligge på dødsleiet juridisk sett, må giver være klar over at døden er rimelig nært forestående. I teorien er det lagt til grunn at man ikke kan ligge på dødsleiet mer enn seks måneder. Disposisjoner som er gjennomført før denne tid, vil normalt være en livsdisposisjon, forutsatt at gaven er oppfylt.

Det er altså disposisjoner som ikke gjøres på dødsleiet, men som skal oppfylles etter giverens død, som kan skape problemer. For at disposisjonene ikke skal anses for å være en dødsdisposisjon og dermed ugyldige, er altså spørsmålet om den er oppfylt før givers død.

3. NÅR FORELIGGER DET EN LIVS-DISPOSISJON?

3.1 Innledning

Som vi har sett, følger ikke grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner av arvelovens bestemmelser. Når det skal avgjøres om disposisjonen er det ene eller det andre, må det gjøres en konkret skjønnsmessig vurdering i hver enkelt sak.

Rene pengegaver vil normalt ikke rammes av problemstillingen fordi de har en realitet straks gaven er gitt ettersom midlene ikke lenger er tilgjengelige for giver. Denne artikkelen vil derfor omhandle overdragelse av fast eiendom.

3.2 Gavens realitet for giver

Som nevnt må gaven ha realitet for giveren i levende live for å være en livsdisposisjon. Høyesterett har formulert vilkåret til at «*gaven må ha fått, eller vært ment å få, realitet for giver i vedkommendes levetid*», jf. HR-2017-00716-A.

En overføring av fast eiendom vil utvilsomt få realitet for giver i de tilfellene hvor giver har flyttet ut og mottaker har overtatt både bruk og utgiftene tilknyttet eiendommen.

Vurderingen er ikke like klar hvis giver fremdeles betaler enkelte utgifter tilknyttet eiendommen, utfører vedlikeholdsarbeid og har vederlagsfri boret. Da er det mer usikkert om overføringen skal anses som en livs- eller dødsdisposisjon.

3.3 Ment realitet

I enkelte tilfeller er det tilstrekkelig at gaven var ment å få realitet før giverens død, selv om den rent faktisk ikke ble gjennomført før givers dødsfall. Det kan for eksempel være hvis giver ikke

Utgangspunktet i norsk rett er at alle kan råde fritt over egne midler i levende live. Enhver kan bestemme hvilke gaver de vil gi, og gavens omfang.

rakk å oppfylle gaven, typisk ved overdragelse av eiendom. I slike tilfeller bør det være kort tid fra gavetidspunktet til dødsfallet fordi det ellers vil kunne argumenteres for at gaven aldri var ment å skulle oppfylles i givers levetid.

I en sak fra Høyesterett i 2017 hadde en uhelbredelig kreftsyk far solgt slektsgården til sin yngste sønn omtrent seks måneder før han begikk selvmord. Hvis Høyesterett kom til at overdragelsen var en dødsdisposisjon, var gården en del av dødsboet. Etter åsetesretten ville den eldste sønnen da ha rett til å overta den på skiftet. (Åsetesrett er en særskilt rett for livsarvingene til eieren av en odelseiendom til å overta eiendommen på arveskifte til åsetestakst, som er en redusert pris for at mottaker (livsarvingen) skal ha råd til å drive gårdsbruket videre.)

Høyesterett viste til at faren gjorde mye for å ordne overføringen både juridisk og formelt. Han opprettet blant annet testament, sørget for en detaljert kjøpekontrakt og sørget for boretts for seg selv og samboeren, samt tinglyste skjøtet. Faren hadde på dette tidspunktet setteverge

(dvs. en verge som opprettes når den egentlige vergen er inhabil), og overføringen fremstod også som reell for denne. Det ble også lagt vekt på overføringens følelsesmessige side for faren, ikke minst fordi det oppstod konflikt med den eldste sønnen.

Det var derfor en langvarig og omfattende overføringsprosess, og selv om det skjedde mindre på det praktiske plan, kom Høyesterett til at overdragelsen var ment å ha realitet for faren mens han var i live.

Rettspraksis krever altså ikke store praktiske endringer for at en eiendomsoverdragelse skal anses som livsdisposisjon. Det sentrale er hvilke disposisjoner som er nødvendige og naturlige ved den konkrete overdragelsen.

Det er altså ikke nok å se på om gaven er gjennomført eller ikke. Hvis gaven var ment å få realitet, og det er livets uforutsette hendelser som medfører at gaven ikke rakk å oppfylles, vil disposisjonen likevel kunne anses som livsdisposisjon.

3.4 Givers forhold er sentralt

I mange saker har giver flere formål med disposisjonen enn ren gavehensikt. Det er givers forhold som er sentralt i spørsmålet om gaven har tilstrekkelig realitet. Om gaven har fått realitet for mottaker, har først og fremst betydning i den grad det kan kaste bevismessig lys over givers forhold.

Ved overføring av fast eiendom ser vi likevel ofte at det vektlegges om overføringen er gjennomført i mottakers skattemelding, og om mottaker betaler alle kostnader tilknyttet eiendommen.

3.5 Gavens formål

I mange saker har giver flere formål med disposisjonen enn ren gavehensikt. Giver kan for eksempel ha et ønske om at en av livsarvingene skal overta fritidseiendommen, men er klar over at en slik disposisjon ikke lar seg oppfylle ved arvefordelingen etter sin død. For å omgå arvelovens regler overfører derfor giver fritidseiendommen til livsarvingen i levende live.

Selv om det kan virke urettferdig for givers øvrige arvinger, er det avklart i rettspraksis at arvefordelingsformål ikke automatisk fører til

at disposisjonen anses som en dødsdisposisjon. Det avgjørende er om disposisjonen hadde, eller var ment å ha, tilstrekkelig realitet for giver: Hvis dette vilkåret er oppfylt, er det en livsdisposisjon.

Et annet formål som kan vektlegges, er givers ønske om å sikre seg for sin levetid. Giver står fritt til å bruke egne midler for å sikre seg et godt liv i den tiden man har igjen, fremfor å sikre arv til sine slektninger. Det godtas at giver betaler godt for stell og pleie.

I den forbindelse er det viktig at det er balanse mellom ytelsene. Ved eiendomsoverdragelse kan giver eksempelvis kreve vederlagsfri boretts, stell og pleie livet ut av gavemottaker.

4. SÆRLIG OM OVERFØRING MELLOM EKTEFELLER

Mange av sakene som har vært oppe til rettslig behandling, handler om at en ektefelle har gitt bort sin andel av boligen i gave til ektefelle nummer to, som er mye yngre. Samtidig gjøres boligen til mottakerektefellens særreie. Utgangspunktet er at særkullsbarna etter giver-ektefellen i disse tilfellene ikke har krav på noe av boligens verdi ved forelderens død.

For å omgå arvelovens regler overfører derfor giver fritidseiendommen til livsarvingen i levende live.

Ved at boligen blir ektefellens særeie risikerer blant annet giverektefellen å ikke ha krav på boligen ved en skilsmisse, eller gaven er gitt for å unndra midler for kreditorer. Slike gaver anses ofte for å være en livsdisposisjon.

Hvis gaven er gitt sent i livet og utelukkende med arvefordelingsformål, vil den imidlertid ofte anses som en dødsdisposisjon. Det kan også stilles spørsmål ved gaver som er gitt mange år før giverektefellens død. Retten vil i disse tilfellene foreta en konkret vurdering hvor giverektefellens formål granskes. Hvis gaven er gitt for å sikre «den nye» ektefellen fordi det er stor aldersforskjell, det er liten sannsynlighet for skilsmisse og giverektefellen har særkullsbarn, har vi sett flere tilfeller hvor retten anser gaven som en dødsdisposisjon.

5. TIPS FØR DU GIR BORT FAST EIENDOM

Hvis du av ulike grunner ønsker å gjennomføre en eiendomsoverdragelse, anbefaler vi at du tenker godt gjennom hvordan disposisjonen gjennomføres. Videre kan det være smart å snakke med alle arvingene, slik at disposisjonen ikke kommer som en overraskelse når dødsboet skal gjøres opp. Kommunikasjon kan spare både deg og dine for mange konflikter om arv.

Hvis eiendomsoverdragelsen skal gjennomføres for å fordele livsarvinger, anbefaler vi at gagemottaker for eksempel forplikter seg til å hjelpe til med stell, pleie og andre daglige gjøremål for gavegiver. Dessuten bør mottaker overta alle kostnader som er knyttet til eiendommen, og stå for vedlikeholdet. I mange saker vektlegges det også at hjemmelen er overført til mottaker, til tross for at det ikke er tinglysningsplikt i Norge. Vi anbefaler derfor at dette gjennomføres.

Vi anbefaler videre at det skrives et gavebrev hvor vilkårene for gaven fremgår. Gavebrevet bør signeres av både giver og mottaker.

Mange av sakene som har vært oppe til rettslig behandling, handler om at en ektefelle har gitt bort sin andel av boligen i gave til ektefelle nummer to, som er mye yngre.

6. AVSLUTTENDE BEMERKNINGER – NY ARVELOV

Stortinget har vedtatt ny arvelov i 2019. Den nye loven inneholder en egen bestemmelse om dødsdisposisjoner som lyder som følger:

«En arvelater kan innenfor lovens rammer bestemme i testament hvem som skal arve ham

eller henne. En dødsdisposisjon må fremgå av et testament for å være gyldig. Som dødsdisposisjon regnes avtale og gave som verken hadde eller var ment å ha realitet for arvelateren i hans eller hennes levetid. Dette gjelder blant annet gave fra en giver som snart skal dø, og som vet det. Unntak fra annet ledd kan følge av særskilt lovbestemmelse.»

Bestemmelsen er ment å være en videreføring av gjeldende rett. Rettspraksis på området vil dermed fremdeles være relevant.

Retten til arv og uskifte for samboere

Av advokatene Lina Therese Remlo og Charlotte Bartholsen Greger
lina@eurojuris.no og charlotte@eurojuris.no

Lina Therese Remlo er advokat og partner i Advokatfirma Eurojuris Narvik AS. Hun arbeider mye med arve- og skifterett, og rådgir klienter både med arveplanlegging og skifte av bo etter dødsfall. Hun har også oppdrag som bostyrer i dødsbo under offentlig skifte.

Charlotte B. Greger er advokat i Advokatfirma Eurojuris Narvik AS. Hun arbeider mye med familie- og arverett, og bistår blant annet klienter innenfor disse saksområdene. Hun har også bistått ved flere private og offentlige dødsbo.

I. INNLEDNING

Gjennom de siste tiårene har hva som anses som en «vanlig» familie endret seg. Tidligere besto en familie i de aller fleste tilfeller av mor og far, som var gift, og deres felles barn. Ektefeller har gjennom ekteskapsloven arverett etter hverandre. Videre har de rett til å overta dødsboet etter den ektefellen som dør først, uten å gjøre opp arven med de øvrige arvingene før også lengstlevende er gått bort (kalt uskifte).

I dag rommer familiebegrepet mye mer enn det gjorde tidligere, og ikke minst er det helt vanlig å være samboere, uten å gifte seg. Det er også mange som lever i familier med «mine, dine og våre» barn.

Ved endringer i arveloven som trådte i kraft 1. juli 2009, fikk samboere i en viss grad rett til å ta arv etter hverandre, og lengstlevende fikk rett til å overta (deler av) førstavedes bo i uskifte med hans eller hennes øvrige arvinger. Ved tilføyselsen av kapittel III A i arveloven ble samboeres rettigheter ikke likestilt med ektefellers,

men deres rettsstilling ved dødsfall ble likevel betydelig bedre enn tidligere. Tidligere kunne en gjenlevende samboer risikere å bli sittende igjen tomhendt dersom livsledsageren skulle falle fra.

I denne artikkelen gjør vi nærmere rede for gjenlevende samboeres rett til arv og uskifte i førstavedes bo. Avslutningsvis omtaler vi forholdet til ny arvelov som ble vedtatt i mai 2019 av Stortinget.

2. HVEM REGNES SOM SAMBOERE?

I arveloven er samboere definert som to personer over 18 år som ikke er gift, registrert partner eller samboer med andre, og som lever sammen i et ekteskapslignende forhold. Definisjonen er kjønns- og legningsnøytral og omfatter også homofile og lesbiske samboerpar. Vilkåret om at forholdet må være «ekteskapslignende» trekker imidlertid noen grenser mot personer som bor sammen, men som ikke er naturlig å regne som samboere, som for eksempel studentkollektiver o.l.

3. GJENLEVENDE SAMBOERS ARVERETT

Gjenlevende samboer er gjennom arveloven § 28b gitt rett til å ta arv etter samboeren som dør først. Arveretten er begrenset til 4 ganger grunnbeløpet i folketrygden (4G – tilsvarte per 1. mai 2018 kr 387 532), og er betinget av at samboerne har, har hatt eller venter barn sammen. Dette gjelder både biologiske barn og adoptivbarn.

Denne arveretten vil sikre de samboerne som har felles barn, mot å bli stående fullstendig på bar bakke etter et dødsfall. Retten går foran barnas arverett, også kalt pliktdelsarven. Den går også foran arveretten til det barnet eller

de barna som kun er arvinger etter førstavede (særkullsbarn). Det innebærer at i et bo hvor verdiene etter avdøde er begrenset, vil gjenlevende kunne overta hele boet som enearving.

Samboere som ikke har felles barn kan, dersom de har vært samboere i minst fem år før dødsfallet, gis en tilsvarende arverett gjennom testament.

Skulle samboere som har felles barn, ikke ønske at gjenlevende tar arv etter førstavede, kan den arveretten som er beskrevet ovenfor, begrenses eller fjernes gjennom testament. Gjenlevende samboer må da ha fått kunnskap om testamentet og innholdet før dødsfallet.

Gjenlevende samboer er gjennom arveloven § 28b gitt rett til å ta arv etter samboeren som dør først.

Det kan også være nyttig å minne om at personer som ikke har livsarvinger (altså barn, barnebarn eller oldebarn osv.) etter seg, står fritt til å bestemme over hele sin formue i et testament. En gjenlevende samboer kan slik sikres som enarving etter førstavdøde, dersom det er ønskelig.

4. GJENLEVENDE SAMBOERS RETT TIL USKIFTE

Det følger av arveloven § 28c at den som var samboer med avdøde ved dødsfallet, og som har, har hatt eller venter barn sammen med avdøde, har rett til å overta enkelte av førstavdødes eiendeler i uskifte med avdødes øvrige arvinger etter loven. Å *overta eiendelene i uskifte* betyr at arven ikke gjøres opp og fordeles mellom arvingene, men at arveoppgjøret utsettes til den lengstlevende dør, eller bestemmer seg for å gjennomføre skifte.

Uskifteretten for samboere er etter loven begrenset til å gjelde felles bolig med innbo, samt bil og fritidsbolig med innbo som tjente til samboernes felles bruk. Skal uskifteretten utvides

til andre eiendeler, må det bestemmes i testament eller arvingene må samtykke. For samboere som kun har felles barn, kan uskifteretten gjennom testament utvides til å omfatte hele boet etter førstavdøde, og slik kan det etableres en situasjon som er lik det som ville vært tilfellet dersom paret var gift.

Uskifteretten er altså for samboere begrenset for det første til de samboerne som har, har hatt eller venter felles barn. Det gjelder ikke en tilsvarende rett til å bestemme uskifterett i testament for langvarige samboere, slik det er beskrevet ovenfor når det gjelder arveretten. Det vil i så fall kreve samtykke fra førstavdødes arvinger etter loven. Samboere uten felles barn kan likevel sikre hverandre et stykke på vei gjennom gjensidig testament, som dersom de har barn på hver sin kant må begrenses til det som kalles for «*den frie tredjedelen*».

For det andre er retten til uskifte begrenset til de eiendeler som det vil ha størst betydning for gjenlevende å slippe å gjøre opp med de øvrige arvingene, nemlig felles bolig, innbo, bil og fritidsbolig.

Dersom samboerne kun har barn som er felles, følger uskifteretten direkte av loven. Hadde imidlertid avdøde barn som ikke var felles (særkullsbarn), vil en rett til uskifte være betinget av at disse barna gir sitt samtykke. Årsaken til det er at felles barn vil være arvinger etter både førstavdøde og lengstlevende samboer; mens særkullsbarn gjennom å gi gjenlevende samboer rett til uskifte, aksepterer en utsettelse av å motta arv etter sin mor eller far, uten å ha noen tilsvarende rett til arv etter samboeren som lever lengst. At rett til uskifte med særkullsbarn krever samtykke fra disse er naturlig, og tilsvarer uskiftereglene som gjelder for ektefeller.

Dersom avdøde etterlater seg særkullsbarn som er under 18 år, kreves det samtykke fra den andre vergen og Fylkesmannen for at uskifte skal kunne etableres.

På samme måte som for retten til å arve 4G som er omtalt ovenfor, kan en samboers rett til uskifte etter loven *begrenses* gjennom testament som han eller hun fikk kunnskap om før dødsfallet.

Å sitte i uskifte, så fremt vilkårene for dette er oppfylt, er en valgtrett for gjenlevende samboer. Gjenlevende kan velge å ikke sitte i uskifte, men å foreta en fordeling av arven med de øvrige arvingene. Det kan være fordeler og ulemper med begge alternativene, hvor livssituasjonen og formuessituasjonen for øvrig er av stor betydning.

Det er derfor viktig at gjenlevende har et bevisst forhold til om boet skal skiftes eller ikke, og det kan være klokt å innhente råd og informasjon før avgjørelsen tas.

Ved uskifte vil ikke lengstlevende motta arv, men vil sitte i uskifte, hvor også råderetten vil være noe begrenset, jf. arveloven § 28 f og kap. III. Dersom det skiftes, vil samboeren motta arv sammen med de øvrige arvingene, og begrensningene som gjelder for uskifte vil ikke inntreffe.

5. NY ARVELOV PÅ TRAPPENE

Regjeringen fremla forslag til ny lov om arv og dødsboskifte for Stortinget, og Stortinget behandlet saken for annen gang den 14. mai 2019. Ny arvelov er dermed vedtatt, og det antas pr. i dag at loven vil tre i kraft 01.07.2020.

Det er ingen endringer som gjelder samboeres rett til arv og uskifte i den nye loven, og retts-tilstanden for samboere vil fremdeles holde frem slik den er beskrevet ovenfor.

Samboere bør derfor være bevisste på hvilke regler som gjelder og vil gjelde for dem, alt etter om de har barn eller ikke, og om barna er felles eller ikke. Samboere som har et ønske om å sikre hverandre når en av dem skulle falle fra, bør innhente råd om hvordan dette kan gjøres på best mulig måte.

Samboere som har et ønske om å sikre hverandre når en av dem skulle falle fra, bør innhente råd om hvordan dette kan gjøres på best mulig måte.

En hyggelig tvist

for alle med forsikring hos If

If Skadeforsikring har inngått samarbeidsavtale med advokatkontorene i Eurojuris Norge.

Dette sikrer If-kunder over hele landet god kvalitet, hurtig saksbehandling og rimeligere priser når de trenger juridisk bistand i rettshjelpssaker. Rettshjelpsforsikring inngår i villa-, hjem-, hytte-, bil- og båtforsikring, og forsikringen dekker utgifter til advokatbistand for en rekke nærmere spesifiserte tvister. **Les mer på eurojuris.no**

Adgangen til å gi gaver fra uskiftet bo

Av advokat Sigrid Hovland Ytterstad
sigrid.ytterstad@eurojuris.no

Advokat Sigrid Hovland Ytterstad er partner i Advokatfirmaet Eurojuris Harstad AS. Hun arbeider hovedsakelig med arverett, familierett, barnevern og fast eiendom.

I. INNLEDNING

Når man fordeler arven etter en som er død, kalles dette å skifte dødsboet. Ektepar som har felleseie, kan velge å utsette arveoppgjøret når en av dem dør. Ektefellen overtar da hele felleseiet uten at arven etter den som er død, fordeles. Når arveoppgjøret utsettes på denne måten, kalles felleseiet et uskiftet bo, og man sier at ektefellen sitter i uskifte. Dersom de har særøie, må det være bestemt i ektepakt eller testament dersom den som lever lengst, skal få overta særøiet i uskifte.

Bakgrunnen for dette er at man har ønsket at gjenlevende ektefelle skal ha mulighet til å opprettholde familiens levestandard så langt det lar seg gjøre dersom en av ektefellene dør. Det er selvfølgelig ekstra viktig dersom det er mindreårige barn i familien. I Norge fikk vi allerede i 1851 lovbestemmelser som ga ektefeller denne muligheten, og i dag finner vi disse reglene i arvelovens kapittel 3.

Etter at partnerskapsloven kom i 1993, fikk også den gjenlevende i et likekjønnet par rett til uskifte. Og i 2009 fikk samboere med felles barn rett til å sitte i uskifte med boligen, bilen og hytta. Uskiftereguleringene har derfor lenge vært aktuelle for svært mange. De berører både dem som overtar et bo i uskifte, og arvinger som må vente på sin arv til den som sitter i uskifte dør, eller velger å skifte med arvingene.

Den nye arveloven som ble vedtatt i år, har regler om uskifte som er omtrent like dem vi har i dag. Men det blir noen endringer når det gjelder adgangen til å gi gaver fra uskiftebo.

2. REGLENE OM GAVER FRA USKIFTEBO

Hovedregelen er at den som sitter i uskifte, kan råde over formuen som en eier. Det innebærer at man både kan bruke og bruke opp penger og eiendeler. Gjenlevende ektefelle har også rett til å selge, kjøpe og bytte eiendommer og gjenstander slik hun eller han selv mener det passer, alt etter

Uskifteordningen skal balansere hensynet til gjenlevende ektefelle og hensynet til avdødes arvinger mot hverandre.

hvordan livssituasjonen og behovene til enhver tid er.

Uskifteordningen skal balansere hensynet til gjenlevende ektefelle og hensynet til avdødes arvinger mot hverandre. Hensynet til arvingene blir blant annet tydelig gjennom reglene som begrenser retten til å gi verdifulle gaver. Dagens arvelov er formulert slik:

§ 19

«Attlevande ektemake som sit i uskift bu, må ikkje utan samtykke frå arvingane gi bort fast eiendom, eller gi andre gåver som står i mishøve til formuen i buet.

(...)

Det som framanfor er fastsett om gåver, gjeld og sal eller anna som inneheld gåve.»

I den nye arveloven som antagelig trer i kraft i 2021, er det absolutte forbudet mot å gi bort fast eiendom tatt ut. Den nye bestemmelsen er skrevet på bokmål, men har ellers samme formulering som den gamle; det er forbudt å gi gaver av så stor verdi at det står i misforhold til boets verdier:

§ 23

«Adgangen til å gi gaver av uskifteformuen: Den lengstlevende ektefellen kan ikke uten samtykke fra arvingene gi gaver som står i misforhold til formuen i uskifteboet. Dette gjelder også gavesalg.»

Det er viktig å huske at et uskiftet bo omfatter både avdødes og gjenlevendes verdier: De begrensningene som uskiftet medfører, gjelder dermed også for gjenlevendes egne eiendeler og verdier. Det betyr altså at dersom den gjenlevende ektefellen velger å sitte i uskifte, har hun eller han heller ikke lov til å gi bort store deler av sin egen formue.

«Den lengstlevende ektefellen kan ikke uten samtykke fra arvingene gi gaver som står i misforhold til formuen i uskifteboet.»

3. NÅR STÅR EN GAVE «I MISFORHOLD TIL FORMUEN I USKIFTEBOET»?

Det er naturligvis lov til å gi vanlige fødselsdags- og julegaver. Det samme gjelder bryllupsgaver og tilsvarende som er vanlig skikk og bruk. Om det er vanlig i familien at bryllupsgavene er kostbare, spiller det ingen rolle så lenge gaven ikke «står i mishøve til formuen i buet».

Hva betyr så det? Når man skal vurdere verdien

av «formuen i buet», er det nettoverdiene man må se på. Ektefellene kan ha hatt både hus og hytter og flere biler, men dersom gjelden er høy, kan nettoformuen likevel være begrenset.

Det finnes foreløpig ikke noe helt klart svar på hvor grensen for «mishøve» ligger. Høyesterett har ikke behandlet noen saker der spørsmålet har vært satt på spissen. Men dersom gaven det er snakk om, utgjør mindre enn 10 % av netto-

formuen, kan ektefellen være ganske trygg på at det er greit. Er det snakk om å gi bort mer enn 30 % av formuen, kan hun eller han på den annen side være sikker på at det ikke er lov. Ligger verdien mellom 10 % og 30 %, må ektefellen være forberedt på bråk dersom noen av arvingene protesterer. Og blir det rettsak, kan det bli en kostbar affære for begge parter: Det vil ikke være mulig å forutse hva retten vil komme til, og risikoen for at tingrettens dom blir anket, vil være høy.

4. FORBUDET MOT Å GI BORT FAST EIENDOM

Forbudet mot å gi bort fast eiendom i dagens lov er absolutt, og eiendommens verdi er helt uten betydning. Det er lett å forstå at man ikke skal ha lov til å gi bort en verdifull eiendom. I dag er eiendommene ofte det mest verdifulle vi har. Men det finnes også eiendommer som har veldig liten verdi. Og hvis det står en felleferdig bygning på eiendommen, kan kommunen kreve at den blir revet eller sikret for å hindre at noen blir skadet. Da kan verdien til og med være negativ – ektefellen vil måtte betale noen for å overta den. Men sitter ektefellen i uskiftet bo, har hun eller han altså ikke lov til å gi den bort.

Forbudet mot å gi bort fast eiendom gjelder dessuten uansett eierform. Det er like ulovlig å gi bort en borettslagsleilighet og en hytte på festet tomt som en eiendom hvor du eier både huset og tomta fullt ut. Forbudet gjelder dessuten også andeler i fast eiendom. Dersom den gjenlevende ektefellen skulle ha 9 søskenbarn og de sammen hadde arvet slektsgården slik at de eier 1/10 hver, ville hun/han ikke hatt anledning til å gi andelen til en av sine søsken selv om hun/han skulle mene at eierandelen reelt sett ikke har noen verdi for henne/ham. Det gjelder selv om den samlede formuen er stor og verdien på eiendommen er beskjeden.

Noen ganger kan det være svært gode grunner for å tilgodese en arving på bekostning av de andre, og med samtykke fra alle arvingene er det lov til å gjøre det.

Det har medført et skille mellom fast eiendom og andre verdier som det er vanskelig å se noen god begrunnelse for, og bestemmelsen har derfor vært kritisert av mange. Når den nye arveloven trer i kraft, vil fast eiendom bli vurdert ut fra de samme kriteriene som andre formuesgjenstander.

5. NÅR FORELIGGER DET EN GAVE?

Den klassiske gaven er lett å identifisere; den gjenlevende ektefellen overleverer en gjenstand eller overfører penger uten å få noe tilbake. Det andre ytterpunktet er like klart – å gi fra seg en gjenstand mot å få tilsvarende verdi i penger, er ingen gave. Det gjelder selv om bruksverdien kanskje er større enn salgsverdien. Og en gjenstand kan ha stor affeksjonsverdi selv om verdien i penger er lav, men det er pengeverdien vi må se på når vi skal vurdere gavens verdi.

Også i andre situasjoner har vi rettslig sett å gjøre med en gave. Loven nevner gavesalg, der en gjenstand selges mot et vederlag som er klart lavere enn gjenstandens verdi. Tilsvarende vil det være en gave dersom man leier ut en leilighet eller hytte mot et leiebeløp som ligger godt under markedsleie. Det samme gjelder dersom man bytter en stor kostbar bil mot en liten billig en.

ID 66035447 © Katarzyna Bolasiewicz | Dreamstime.com

Det anses også som en gave dersom man ettergir et lån, sånn at den som har lånt penger får beskjed om at hun slipper å betale dem tilbake. Gjenlevende ektefelle trenger dessuten ikke å være så tydelig: Går det mer enn 3 år etter avtalt tilbakebetalingstidspunkt, vil hun/han miste retten til å kreve pengene tilbake. Dersom gjenlevendes bo velger å la være å inndrive lånet i tide, slik at kravet blir foreldet, vil også det bli regnet som en gave i lovens forstand.

6. MEN HVA OM DEN ENE PARTENS YTELSE BESTÅR AV TJENESTER?

Det er vanskelig å tenke seg at rene tjenesteytelser fra den som sitter i uskiftet bo, skulle anses som gave i strid med forbudet mot gaver fra uskiftet bo. Om mor er snekker og bruker all sin fritid på å hjelpe datteren som bygger hus, og derved sparer datteren for store utgifter, kan nok ikke broren protestere selv om han ikke får tilsvarende hjelp. En slik situasjon vil ikke bli rammet av forbudet mot gaver, selv om verdien av den hjelpen datteren får, nok kan være høy. Det ville ikke berøre verdiene i uskifteboet så lenge datteren selv betaler for materialer, og slitasjonen på verktøyet er begrenset. Dessuten

ville det ikke være noe alternativ for moren å bruke denne tiden på lønnet snekkerarbeid, når hun ellers ville brukt fritiden sin på andre ulønnsomme aktiviteter.

Det vil ofte være annerledes der det er den som sitter i uskiftet bo som mottar tjenester som deler av vederlaget. I en dom aksepterte retten salg av en eiendom til lav pris, fordi man tok hensyn til at kjøperen i flere år før overdragelsen hadde hjulpet selger med stell og pleie.

Det finnes også eksempler på det motsatte, noe som viser at omfanget av tjenester til selger ikke vurderes isolert, og at retten vil vurdere situasjonen som helhet. I en sak fra 1989 hadde en kvinne som satt i uskiftet bo, inngått en samboeravtale som ga samboeren eierandel i en eiendom som hun hadde overtatt i uskifte. Det ble ikke akseptert, til tross for at samboeren i mange år etter at avtalen var inngått, hadde bidratt med vedlikehold på eiendommen og dessuten underhold av kvinnens barn. I denne saken var rettens argument at mannens bidrag måtte regnes som «husleie», og at hans bidrag ikke var tilstrekkelig omfattende til å danne grunnlag for eierrettigheter i eiendommen.

Ved slike vurderinger ser man derfor både på omfanget av tjenestene og andre forhold, og det kan bli lagt vekt på ulike forhold i forskjellige saker.

7. KONSEKVENSENE DERSOM DET ER GITT GAVER I STRID MED FORBUDET

Dersom det oppdages at en som sitter i uskiftet bo, har gitt gaver i strid med forbudet, kan arvingene kreve gaven omstøtt. Dagens lov har denne teksten:

«Har ektemaken gitt slik gåve utan samtykke, kan kvar av arvingane få gåva omstøytt ved dom dersom gåvemottakaren skjønna eller burde ha skjønna at ektemaken ikkje hadde rett til å gi gåva.»

I den nye loven er tilsvarende regel formulert slik:

«Hvis den lengstlevende har gitt en gave av uskifteformuen og mottakeren forsto eller burde ha forstått at gaven ble gitt i strid med reglene i første ledd, kan hver av arvingene kreve gaven omstøtt ved at gavemottakeren tilbakefører gavens verdi.»

Den viktigste forskjellen er at den nye loven beskriver hvordan omstøtelse skal skje. Slik regelen er i dag, har man forstått omstøtelse slik at den som har mottatt en ting i gave, må gi tingen tilbake. I den nye loven er dette endret. Der tar man utgangspunkt i verdien. Den som har fått en verdifull ting i gave, vil kunne tilbakeføre verdien i penger og beholde tingen. Begrunnelsen for dette er at de andre arvingene ikke har noen garanti for at gjenstandene i boet er i behold når arven en dag skal gjøres opp, for gjenlevende ektefelle har full anledning til å selge gjenstandene i uskifteboet.

Et vilkår for å kreve omstøtelse, er at den som mottok gaven, visste at giveren ikke hadde lov til å gi en så verdifull gave, eller at hun/han burde ha forstått det.

En svigerdatter som får en verdifull gave av sin svigermor, og som vet at svigermoren sitter i uskiftet bo, vil ikke bli hørt med at hun ikke forsto at svigermor ikke hadde rett til å gi henne den verdifulle gaven. Ettersom forbudet bare gjelder gaver som står i misforhold til verdiene i boet, vil det være snakk om verdier av en slik størrelse at man forutsetter en viss grad av refleksjon hos den som får gaven. I en del tilfeller vil det naturlig nok kunne være vanskelig for den som får gaven, fordi det kan være vanskelig å vite hva en gjenstand er verdt. En som ikke har forstand på kunst, og som finner et gammelt maleri på loftet, har ingen forutsetninger for å vite om maleriet er verdt 300 eller 30 000 kroner.

Dessuten skal misforholdet vurderes mot nettoverdien i boet. De færreste vet hva slektingene har i gjeld, og man kan tenke seg at gjelden er så høy at det kan være vanskelig for en utenforstående å forstå at gaven hadde høy verdi i forhold til boet totalt sett.

Dersom svigerdatteren kjente til at svigermor satt i uskifte, og visste nok om økonomien til å vite at gaven hadde høy verdi sett i forhold til verdiene i boet, vil hun ikke bli hørt med at hun ikke kjente til forbudet mot å gi gaver. Manglende kjennskap til regelverket har ingen betydning for vurderingen.

Dersom svigerdatteren derimot ikke kjente til at svigermor satt i uskiftet bo, vil det kunne være annerledes. Da vil det kunne få betydning om svigerdatteren hadde forutsetninger for å anse det som en mulighet. Uansett vil det måtte gjøres en konkret vurdering i det enkelte tilfellet.

Dersom gaven er en fast eiendom, er det i dag selve eiendommen som skal tilbakeføres. Forbudet mot å gi bort fast eiendom gjelder

også ved gavesalg. Det har vært mange rettsaker hvor den som satt i uskiftet bo, har solgt eiendom til en pris som arvingene har ment var for lav. Det har vært ulike synspunkter på hva omstøtelse skal innebære i et slikt tilfelle. Noen har ment at eiendommen må tilbakeføres i sin helhet, mens andre har ment at det er tilstrekkelig at kjøperen betaler differansen mellom vederlaget som er betalt, og eiendommens reelle verdi. Dette vil ikke lenger være et aktuelt spørsmål når den nye loven kommer. Da kan den som fikk eiendommen, beholde denne ved å betale mellomlegget.

8. MED SAMTYKKE ER ALT LOV

Noen ganger kan det være svært gode grunner for å tilgodese en arving på bekostning av de andre. Det kan for eksempel gjelde dersom sykdom eller andre årsaker gjør at ett av barna i en søskenflokk har vesentlig dårligere økonomi enn de andre. Dersom alle arvingene er enige, er det ikke noe i veien for at den som trenger det, kan få overta foreldrenes hus mot en beskjedne sum. Omstøtelse forutsetter dessuten at minst en av arvingene fremmer krav om det innen fristene som loven oppstiller. Om det ikke er innhentet samtykke i forkant, kan man derfor få tilgivelse i etterkant.

Arvepakter

Av advokatfullmektig Helle Cecilie Lineikro
hcl@advtofte.no

Helle Cecilie Lineikro er advokatfullmektig i Advokatfirma Tofte DA i Kristiansand. Lineikro er en del av Toftes faggruppe for arve- og familierett, og bistår klienter innenfor dette saksområdet.

1. HVA ER EN ARVEPAKT?

I Norge er det kun i testaments form man kan fastsette hva som skal skje med det man etterlater seg når man dør. Visse formkrav må være oppfylt for at et testament skal være gyldig. Blant annet kreves det at testamentet må være skriftlig og vitner må være til stede ved signering.

Hovedregelen i dagens arvelov er at testator fritt kan endre eller tilbakekalle sitt testament. Det kan være flere grunner til at man ønsker å endre en testamenterisk disposisjon. Den økonomiske situasjonen kan endre seg, nye familieforhold kan oppstå og vennskap kan bli brutt. Adgangen til å endre eller tilbakekalle gjelder uavhengig av om den som er blitt tilgodesett i testamentet, er blitt gjort kjent med dette.

Et unntak fra hovedregelen om fritt tilbakekall er såkalte «arvepakten». En arvepakt er en testamenterisk disposisjon som arvelater har forpliktet seg til ikke å endre eller tilbakekalle i henhold til arveloven § 56 første ledd. En arvepakt innebærer et løfte fra arvelater til en adressat, normalt én eller flere arvinger. En arvepakt kan også innebære et løfte mellom to eller flere som sammen oppretter felles testament. På samme måte som med andre løfter er arvepaktens løfte bindende når det er kommet til mottakerens kunnskap.

Det er ikke så ofte arvepakter benyttes, men i noen tilfeller kan arvelater ha behov for å binde sin kompetanse. Arvepakten kan for eksempel være et ledd i generasjonsskifte av en næringsvirksomhet eller ved oppgjør mellom særskilte livsarvinger og en ny ektefelle eller samboer.

En gyldig arvepakt innebærer at senere testamenteriske disposisjoner som er i strid med arvepakten, blir uten rettsvirkninger. Dette kan ha stor betydning for arvelater. Tenk deg for eksempel at en barnløs person i ung alder oppretter en arvepakt til fordel for en organisasjon eller en venn. Senere i livet får han/hun en samboer, men kan da ikke testamentere noe til denne.

En arvepakt skal i utgangspunktet ikke hindre testator i å foreta disposisjoner i live, da testamentet først omhandler det vedkommende etterlater seg ved døden. Det kan skje ting som for eksempel medfører endringer i arverekkefølgen eller boet kan være insolvent, og følgelig kan den som forventer arv, gå tomhendt ut.

I Norge har vi tradisjon for at det er adgang til å binde testasjonskompetansen ved opprettelsen av arvepakt. Reglene om adgangen til å kunne

binde seg til ikke å endre eller tilbakekalle et testament er foreslått videreført også i ny arvelov. I NOU 2014:1 delte imidlertid arvelovutvalget seg i et flertall og et mindretall i dette spørsmålet. Mindretallet gikk inn for ikke å videreføre reglene om arvepakter. I flere andre land, som for eksempel Sverige, Finland og Tyskland, er arvepakter forbudt.

2. KAN UGJENKALLELIGHET INNFORTOLKES I ET TESTAMENT?

2.1 Utgangspunkter

Spørsmålet om det foreligger en arvepakt eller et vanlig gjenkallelig testament kan oppstå i ulike situasjoner. Etter nåværende arvelov gjelder de samme formkravene for arvepakt som for

Tenk deg for eksempel at en barnløs person i ung alder oppretter en arvepakt til fordel for en organisasjon eller en venn. Senere i livet får han/hun en samboer, men kan da ikke testamentere noe til denne.

testament. Både den testamentariske delen av disposisjonen og løftet om ikke å tilbakekalle disposisjonen må følge disse formkravene.

Situasjonen er klar der det fremgår tydelig av testamentets ordlyd at arvelateren har bundet seg til ikke å tilbakekalle disposisjonen. Disposisjonen kan for eksempel være kalt «*arvepakt*», eller det kan være brukt formuleringer som «*dette testamentet er ugjenkallelig*» eller «*dette testamentet kan ikke kalles tilbake*». Det oppstår imidlertid tvil hvor det ikke uttrykkelig er sagt i testamentet at det er ugjenkallelig. Basert på de formuleringer som er brukt, kan det være vanskelig å avgjøre om det dreier seg om en arvepakt eller ikke.

I den juridiske litteraturen har det i lengre tid vært diskutert hvorvidt ugjenkallelighet kan innfortolkes i et testament. Med innfortolking menes at man til tross for at det ikke følger av den naturlige språklige forståelsen til et testament, likevel konkluderer med at det foreligger en arvepakt ved å bygge på omstendigheter utenfor testamentet. En nærmest samstemt teori har ment at ugjenkallelighet kan innfortolkes, men enkelte juridiske forfattere har tatt til orde for at både lovens ordlyd og forarbeider taler

for at det ikke har vært lovgivers mening at innfortolking skal kunne finne sted.

I 1979 behandlet Høyesterett en sak, inntatt i Rt. 1979 s. 922, hvor et felles testament mellom ektefeller ikke sa noe eksplisitt om frafall av retten til å kalle testamentet tilbake. Høyesterett slo i den saken fast at det ikke forelå en arvepakt, og at testamentet derfor kunne tilbakekalles. Dommen kunne tolkes i retning av at det var nødvendig med et uttrykkelig frafall av retten til å endre testament, men drøftingen av spørsmålet var svært knapp.

Høyesterett tok imidlertid endelig stilling til spørsmålet om innfortolking av ugjenkallelighet i desember 2018 (HR-2018-2424-A). Konklusjonen til Høyesterett var at ugjenkallelighet *kan* innfortolkes, men at dette krever «*ganske sterke haldepunkt*».

3. FAKTUM I HR-2018-2424-A

HR-2018-2424-A omhandler en mann og kvinne som inngikk ekteskap i 1984, da de begge var over 50 år. Mannen hadde ingen barn, mens kvinnen hadde to særkullsbarn fra et tidligere ekteskap.

Med innfortolking menes at man til tross for at det ikke følger av den naturlige språklige forståelsen til et testament, likevel konkluderer med at det foreligger en arvepakt ved å bygge på omstendigheter utenfor testamentet.

Ekteparet hadde to eiendommer; en fritidsbolig som kvinnen hadde overtatt fra sin familie, og en boligeiendom som ble kjøpt i 1987. Ekteparet hadde felleseie, og særkullsbarna hadde samtykket til at mannen kunne sitte i uskiftet bo med dem dersom kvinnen gikk bort først.

Det ble i felles testament av 1998 bestemt at særkullsbarna skulle arve hver sin av ovennevnte eiendommer ved lengstlevendes død. Særkullsbarna ble gjort kjent med dette. Det felles testamentet ble kalt «*gjensidig testament*». Dette var imidlertid en uriktig angivelse, da testamentet ikke innebar noen gjensidighet.

Da kvinnen døde i 2010, overtok mannen boet i uskifte. I de påfølgende årene opprettet han flere testamenter der han i strid med det felles testamentet fra 1998 blant annet bestemte at særkullsbarna måtte betale for å overta eiendommene, og at resten av boet skulle gå til mannens slektsarvinger. I 2016 tilbakekalte han imidlertid disse testamentene, og skrev nytt testament som tok utgangspunkt i at begge eiendommene var i felleseie mellom ektefellene,

og at han fritt kunne selge disse. Det ble sagt at særkullsbarna hadde arverett etter sin mor, med rett til å ta ut eiendommene på sin lodd dersom de var i behold ved mannens død mot å betale halvparten av verdien til eiendommene til boet.

Da mannen var 89 år i 2016, ønsket han å flytte fra boligeiendommen og inn i en mer lettstelt leilighet. For å kunne finansiere dette måtte han selge eller pantsette en eller begge eiendommene. Særkullsbarna gikk til sak for å få dom for at mannen ikke kunne råde rettslig over de to eiendommene. I en midlertidig avgjørelse ila tingretten mannen rådighetsforbud over de to eiendommene. Senere kom både tingretten og lagmannsretten (dissens) til at han ikke kunne disponere rettslig over eiendommene. Begge rettsinstanser mente at ugjenkallelighet kunne innfortolkes i testamentet.

Mannen anket til Høyesterett, men døde før saken ble behandlet der. Hans slektsarvinger trådte inn i saken, og for Høyesterett var påstanden: «*B og Cs testament av 8. oktober 1998 er ikke ugjenkallelig.*»

4. HØYESTERETTS RETTSFORSTÅELSE

Det første spørsmålet Høyesterett måtte ta stilling til, var om det i det hele tatt er mulig å innfortolke ugjenkallelighet i et testament.

Høyesterett la til grunn at ordlyden i arveloven § 56 isolert sett taler for at ugjenkallelighet kan innfortolkes, og videre at dette spørsmålet ikke er omtalt i arvelovens forarbeider. De viste også til at en nær samstemt juridisk teori gir uttrykk for at ugjenkallelighet kan innfortolkes, uten å gå nærmere inn på denne. Det ble også nevnt at flertallet i arvelovutvalget la til grunn at «*tolkningsmomenter utenfor dokumentet kan trekkes inn for å belyse hva testator mente da dokumentet ble opprettet*».

På den andre siden viste Høyesterett til at Rt. 1979 s. 922, nevnt ovenfor, kunne tale for at ugjenkallelighet ikke kunne innfortolkes.

Høyesterett konkluderte etter en knapp gjennomgang av rettskildene med at det er mulig å innfortolke ugjenkallelighet, men at det må «*være ganske sterke haldepunkt for å legge til grunn at arvelataren har meint å binde testasjonskompetansen*». Høyesterett presiserte ikke nærmere hva som ligger i dette kravet.

5. DEN KONKRETE BEVISVURDERINGEN

Etter å ha klarlagt det rettslige utgangspunktet ovenfor, var det videre spørsmålet for Høyesterett om det aktuelle testamentet var en arvepakt.

I denne vurderingen tok Høyesterett utgangspunkt i at «*[n]år ektemakar i felles dokument og som testament fastset kva som skal skje med deira faste eigedomar etter at begge er døde, vil det nok ofte vera ein føresetnad mellom testatorane at den lengstlevande ikkje kan endre eller kalle attende testamentet*».

Utsagnet er svært generelt, og Høyesterett har ikke utdypet nærmere om det gjelder også der den faste eiendommen har en annen karakter og situasjonen er en annen enn i denne saken. Dersom Høyesterett mener dette skal være en generell regel for fast eiendom, synes det å være mindre heldig.

Videre legger Høyesterett vekt på at formålet med testamentet i 1998 var å beholde eiendommene i kvinnens slekt. Det ble også presisert at dersom mannen og kvinnen så for seg disposisjoner som fremgår av 2016-testamentet, så ville det vært naturlig å regulere det slik allerede i 1998-testamentet.

I Lagmannsrettens dom nevnte mindretallet at partene benyttet advokat ved opprettelsen av testamentet, og at dette kan trekke i retning av at det ikke var meningen å binde testasjonskompetansen så lenge dette ikke er presisert i testamentet. Dette momentet ble ikke nevnt av Høyesterett.

Bruken av ordet «*gjensidig*» i testamentet ble av Høyesterett tolket som «*nærast ei direkte tilvising til at testamentet ikkje kunne endrast av den lengstlevande*». Det ble ikke kommentert at det i realiteten ikke forelå gjensidighet ved det aktuelle testamentet. Dersom det hadde dreid seg om et gjensidig testament, ville disposisjonen dels fått virkning som arvepakt ved at gjenlevende kun kan endre eller tilbakekalle disposisjoner som omhandler gjenlevedes arvinger etter loven. Bestemmelsen kommer imidlertid ikke til anvendelse på det aktuelle faktum. Det er ikke problematisert i dommen at den feilaktige bruken av ordet «*gjensidig*» muligens derfor heller burde trekke i retning av at det ikke forelå en arvepakt.

Høyesterett konkluderte med at det forelå en arvepakt i den konkrete saken.

6. ARVEPAKTER KAN MEDFØRE RÅDIGHETSBEGRENSNINGER I LIVE

Arvepakter skal i utgangspunktet ikke ha innvirkning på adgangen til å foreta disposisjoner i live. I ovennevnte sak ila imidlertid både tingretten og lagmannsretten mannen rådighetsforbud over de faste eiendommene som følge av at hans testasjonskompetanse var bundet. Mannen kunne verken selge eller pantsette eiendommene, og hadde derfor ikke

mulighet til å flytte i leilighet slik han ønsket.

Dette betyr at arvepakter som gjelder fast eiendom, kan innebære at lengstlevende blir sittende med fast eiendom som han/hun ikke kan råde over. Samtidig må lengstlevende ta vare på eiendommen for arvingene. Ofte vil også store deler av formuen være bundet opp i fast eiendom, slik at også muligheten til å gjøre andre disposisjoner i live kan være svært begrenset.

Dette betyr at arvepakter som gjelder fast eiendom, kan innebære at lengstlevende blir sittende med fast eiendom som han/hun ikke kan råde over.

Fordi mannen var død før saken ble behandlet for Høyesterett, var det ikke et spørsmål for dem om mannen gjennom testamentet hadde bundet seg til ikke å kunne disponere over de faste eiendommene i live. Det kunne imidlertid vært hensiktsmessig om de likevel hadde sagt noe om dette. Kanskje hadde dommens konklusjon vært en annen om mannen fortsatt var i live slik at Høyesterett måtte tatt stilling til rimeligheten av rådighetsbegrensningene. Det er tvilsomt at ektefellene på tidspunktet for opprettelsen av testamentet så for seg en slik situasjon.

7. KONSEKVENSER AV DOMMEN – YTTERLIGERE PÅ VAKT VED TESTAMENT

Etter avsigelsen av denne dommen, må du som skal opprette et testament i fremtiden, være ytterligere på vakt dersom du skal være helt sikker på å kunne tilbakekalle den testamentariske disposisjonen.

Ved å akseptere at ugjenkallelighet kan innfortolkes, vil flere testamenter fremover bli å anse som arvepakter uten at det nødvendigvis var meningen at de skulle være det.

Det er usikkert hva Høyesterett legger i «*ganske sterke haldepunkt*», og dommen gir også begrenset med veiledning både hva gjelder bevisbyrde og beviskrav. Dette innebærer en stor usikkerhet med tanke på når et testament er ugjenkallelig. For den som har opprettet et testament, kan det allerede være for sent.

I tillegg unnlater Høyesterett å si noe om arvepaktens betydning for disposisjoner i levende live. Man kan altså risikere at arvepakten til og med medfører en rådighetsbegrensning over formuen i live.

For å være sikker på at testator har mulighet til å endre en testamentarisk disposisjon og unngå innfortolking av ugjenkallelighet, bør det for fremtiden vurderes å ta inn en formulering i testamentet om at det kan tilbakekalles.

For å være sikker på at testator har mulighet til å endre en testamentarisk disposisjon og unngå innfortolking av ugjenkallelighet, bør det for fremtiden vurderes å ta inn en formulering i testamentet om at det kan tilbakekalles.

VEIVALG. VI HJELPER DEG Å TA DE RIKTIGE.

Eurojuris Nord er ditt lokale advokatvalg i nord. Med kontorer i Harstad og Narvik er vi regionens største advokatfelleskap. Våre spesialiserte advokater hjelper deg å ta riktige veivalg, og bistår med å løse eller forebygge alle typer juridiske problemstillinger.

eurojurisnord.no

**EUROJURIS
NORD**

ALLTID I FORKANT

Finn ditt lokale Eurojuris-kontor

Advokatfirmaet Eurojuris Harstad

Telefon: 77 00 21 00
E-post: harstad@eurojuris.no

Advokatfirma Eurojuris Narvik

Telefon: 75 80 34 00
E-post: narvik@eurojuris.no

Angell Advokatfirma Bodø

Telefon: 75 54 45 00
E-post: post@angelladvokatfirma.no

ADNOR Advokat Trondheim

Telefon: 73 99 09 00
E-post: advokat@adnor.no

Larhammer Aarseth Advokatfirma Molde

Telefon: 71 19 16 00
E-post: molde@eurojuris.no

Advokatfirmaet Tollefsen Sogndal

Telefon: 57 62 88 50
E-post: post@advokat-tollefsen.no

Stiegler WKS Advokatfirma Bergen

Telefon: 55 21 54 00
E-post: bergen@stieglerwks.no

Advokatfirmaet Eurojuris Haugesund

Telefon: 52 70 10 30
E-post: haugesund@eurojuris.no

Projure Advokatfirma Stavanger

Telefon: 51 85 84 00
E-post: stavanger@projure.no

Advokatfirma Tofte Kristiansand

Telefon: 38 17 70 00
E-post: post@advtofte.no

Advokatfirma Hald & Co Arendal/Grimstad

Telefon: 37 00 49 70
E-post: post@haldco.no

Advokatfirmaet Alver Lillehammer/Gjøvik

Telefon: 61 26 87 00
E-post: firmapost@alver.as

Advokatfirmaet Halvorsen & Co Lillestrøm

Telefon: 64 84 00 20
E-post: post@halvorsenco.no

Advokatfirmaet NOVA Oslo

Telefon: 23 10 30 00
E-post: post@novalaw.no

Svensson Nøkleby Advokatfirma Drammen

Telefon: 32 25 55 00
E-post: drammen@eurojuris.no

Advokatfirmaet Frøstrup Løitegaard Porsgrunn

Telefon: 35 93 19 00
E-post: firmapost@ov.as

Advokatfirmaet Ytterbøl & Co Sarpsborg

Telefon: 69 16 18 00
E-post: sarpsborg@ytterbol.com

Fredrikstad

Telefon: 69 36 60 00
E-post: fredrikstad@ytterbol.com